

Budgetpropositionen för 2012

NATIONAL- EKONOMISKA FÖRENINGENS FÖRHANDLINGAR

Sammanfattade av
Birgitta Filppa, Karin
Sirén och Elisabeth
Gustafsson

2011-09-21

Pehr Wissén

Hjärtligt välkomna till mötet med Nationalekonomiska Föreningen! Låt mig säga till dem som inte är medlemmar i föreningen att detta är en mycket gammal förening. Den har anor sedan andra halvan av 1800-talet. Den är till för debatt i nationalekonomiska frågor mellan politiker, akademiker och aktörer som verkar inom det privata näringslivet.

Vi ger ut en tidskrift som heter *Ekonomisk Debatt*, som varmt rekommenderas, och vi ordnar medlemsmöten, 4-6 möten om året, i olika aktuella frågor. Det finns två stående medlemsmöten: ett på våren med riksbankschefen och ett på hösten med finansministern. Finansministrar har kommit till dessa möten sedan 1946, tror jag. Det är alltså en mycket lång tradition som vi för vidare.

I dag har vi finansminister Anders Borg här och han talar om budgetpropositionen. Finansministern inleder och från den akademiska sidan kommenteras det av Per Krusell som är en internationellt framstående forskare i nationalekonomi. Vi är väldigt glada att ha honom här. Det kommer att finnas tillfälle till frågor och diskussionen kommer att tecknas ned och publiceras i *Ekonomisk Debatt*.

Anders Borg

Tack herr ordförande. Det är tid för ansvar. Vi lever i en tid som onekligen gör det intressant att vara finansminister. Sällan har Europa och världsekonomin befunnit sig i ett så osäkert läge som det vi upplever i dag. Vi har en skuldskris

som hänger över delar av de europeiska ekonomierna och som gör att Europa i dag utgör kärnan av osäkerheten i världsekonomin. Det är uppenbart att skuldskrisen är så allvarlig att den har betydande konsekvenser för svensk ekonomi. I praktiken befinner vi oss i ett binärt läge. Ett tänkbart utfall är att banker och finansiella institutioner undviker en systemkris, att situationen i Grekland hanteras utan att hela eurozonen går mot en långvarig recession och att världsekonomin så småningom kommer upp på fast mark. Ett annat alternativ är att det inträffar en olycka i det finansiella systemet som utlöser en ny likviditetskris i världshandeln. Det positiva alternativet får vi betrakta som huvudscenariot.

Tyvärr är sannolikheten för det mer besvärliga scenariot inte obetydlig.

Europeiska banker har kapitalproblem. Det är också tydligt att likviditetssituationen i sydeuropeiska banker är mycket ansträngt. Risknivån är förhöjd, vilket gör att det relativt enkelt kan uppstå olyckor som får förödande konsekvenser.

Regeringen har i det läget valt att förbereda svensk ekonomi för det mest sannolika scenariot, men med ett tydligt sneglande på riskscenariot. Jämfört med normala situationer har vi en ovanligt hög sannolikhet för riskscenariot den här gången. En del av mätarna visar redan på rött och frågan är om EU gemensamt lyckas hantera problemen utan att de utvecklas till en finansiell härdsmälta.

I detta läge är utgångspunkten att vi ska hålla Sverige säkert. Det här är inte tider för djärva upptåg och vidlyftiga visioner, utan ett läge där regeringen ska säkra att Sverige inte dras in i krisen. Det gör att det är en gedigen och stark budget som vi presenterar, en budget som handlar om att trygga att Sverige inte hamnar i stora bekymmer.

Vari består då arbetsuppgiften? Regeringen föreslår måttliga men ändå tydliga åtgärder för att bidra till att stabilisera ekonomin med stimulanser av inhemsk efterfrågan – väldigt traditionella sådana. Vi lägger ungefär halva reformutrymmet på arbetsmarknadspolitik respektive underhållsinvesteringar i infrastrukturen. Inriktningen på dessa åtgärder är att stabilisera efterfrågan genom tillfälliga stimulanser. Sammantaget uppgår åtgärderna till i storleksordningen sju miljarder kr som sedan trappas av vartefter.

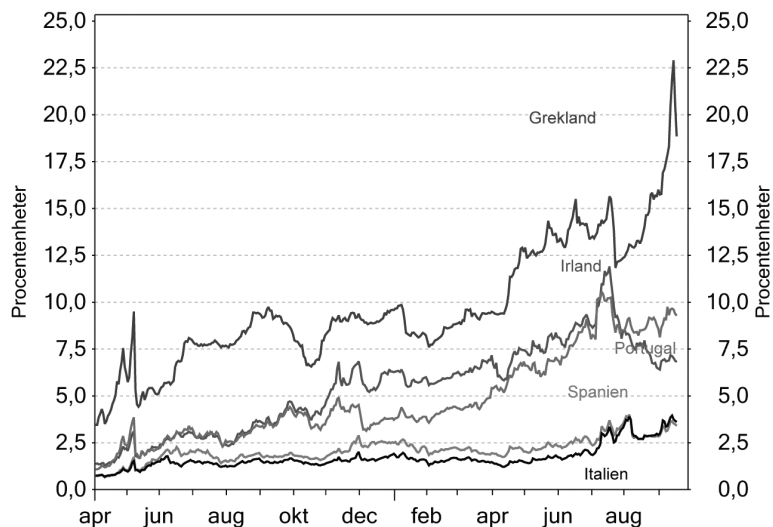
Regeringen vidtar också åtgärder för att långsiktigt förbättra svensk ekonomis funktionssätt. Dels handlar det om åtgärder på skattesidan, dels handlar det om en bred satsning på utbildning, där framför allt lärare och matematik står i centrum.

Budgetpropositionen innehåller dessutom åtgärder för att hålla ihop Sverige under krisen. När vi nu ser hur andra länder fungerar under kris inser man att sammanhållning, förtroende och känslan av att vara i samma båt är

avgörande för hur ett land möter problemen.

I många länder förefaller en kris utlösa konflikter: Intressegrupper och partier låser det politiska systemet och blockerar krishantering. Falanger och grupperingar ställs mot varandra. Det blir viktigare att kämpa om vem som ska drabbas mest eller minst i stället för att hålla ihop. Sammanhållningen är central för förtroendebalansen i ett samhälle. De förstärkningar som vi gör framför allt av bostadsbidraget är därför viktiga. Vi förstärker bostadsbidraget för unga och barnfamiljer och höjer bostadstilägget för pensionärer, samtidigt som vi tar fram förslag för att kunna minska avtrappningen av socialbidragen. Det är åtgärder som i kristider ger tydliga signaler om att politiken försöker skapa och bidra till sammanhållning.

Vi har haft en dramatisk kris på de finansiella marknaderna de senaste åren. Förra gången Sverige drabbades, under 1990-talskrisen, hade vi sommaren 1994 400–500 räntepunkter i skillnad mellan svenska och tyska statsobligationer. Nu

Figur 1
Spread mot Tyskland,
10-årsränta

Källa: Reuters Ecowin.

ser vi länder som har räntedifferenser, som är mycket högre.

Regeringarna i Grekland, Irland, Portugal, Spanien och Italien har presenterat budgetplaner som om de genomfördes strikt och var trovärdiga skulle innebära en imponerande konsolidering. Grekland låg 2009 på ett underskott i den offentliga sektorns finansiella sparande som motsvarar ca 15 procent av BNP. Enligt konsolideringsplanen skulle Grekland vara tillbaka på strax över 2 procents underskott 2014. Det låter som en stark konsolidering av de offentliga finanserna.

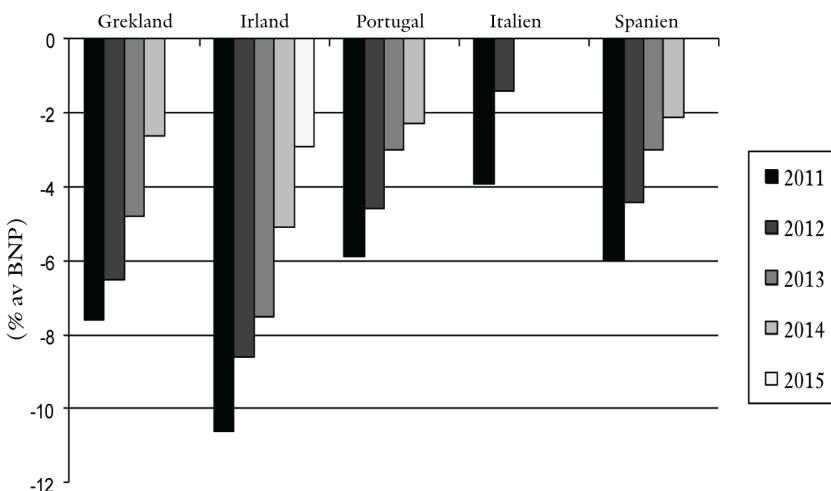
Problemet är att många inte är riktigt övertygade om att detta korrekt återger reala ekonomiska förhållanden. När den grekiska nyinrättade budgetmyndigheten presenterade sin rapport i slutet av sommaren räknade den med betydligt större underskott. Bara under årets sju första månader uppgick underskottet till åtta procent av BNP, vilket enligt konsolideringsplanen var målet för helåret. Bland annat visade budgetmyndigheten att utgifter som skulle ha

minskat med tio procent i stället hade ökat med 30 procent.

Oklarheterna kring den statsfinansiella situationen orsakade stor tveksamhet om vad Grekland är berett att ta itu med. Greklands finansminister menade att rapporten saknade trovärdighet, chefen för budgetkontoret avgick. Den grekiska regeringen deklarerade därefter att den inte avsåg vidta några ytterligare åtgärder. I det läget valde den sk trojkan, Internationella valutafonden (IMF), EU-kommissionen och Europeiska centralbanken (ECB), att lämna Grekland. Då blev det oundvikligt med ny marknadsturbulens.

Som medlem i EU och Eurozonen är Grekland en avgörande del av Europas ekonomi, även om Grekland är en rätt liten och sluten ekonomi. Man kan t o m ifrågasätta om den egentligen ens är att betrakta som en marknadsekonomi. Det är en typ av arkaisk ekonomi med mycket begränsat marknads- och konkurrensinslag. Först nu har Grekland börjat avreglera marknader och öppnar nu upp ungefär 150 yrken

Figur 2
Mål för budgetunderskott (% av BNP)

Källa: Finansdepartementet.

som tidigare har varit på licens. Enligt OECD-genomgångar av konkurrens- och regelbördan har Sverige de bästa villkoren medan Grekland nästan alltid tillhör de tre sämsta länderna. Det som gör att vi i Sverige kan bära en relativt stor offentlig sektor och ha ett starkt näringsliv med god konkurrenskraft är en exportbas med högt förädlingsvärde. Någon sådan exportbas har inte Grekland. Vi har en hög förvärvsfrekvens för både män och kvinnor, vilket gör att vi har en stor inkomstbas för vårt skatteuttag. I Grekland är läget ett annat.

Ändå har den grekiska regeringen de senaste åren genomfört omfattande åtgärder. Den första delen av Papandreou-regeringen lade fast omfattande strukturreformer. Problemet är att Grekland är ett land där styrning och genomförande inte sker på det sätt som vi föreställer oss, ett politiskt beslut i dag är inte med nödvändighet morgondagens verklighet. Vi mötte liknande fenomen i Lettland när Sverige var med och hanterade deras problem. Stater med den här typen av utmaningar saknar ofta kontroll över sina departement, styr inte över myndigheterna på ett tillräckligt sätt och har inte heller kontroll eller en genomlysning av sina regioner och kommuner. Skatteindrivningen fungerar helt enkelt inte på samma sätt. Krisländer saknar alltför ofta de institutioner som är nödvändiga för att bedriva en trovärdig ekonomisk politik.

Då Grekland inte är ett så stort land är det befogat att fråga sig varför Europa och världsekonomin har dessa svårigheter. IMF kommer i dagarna att presentera sin globala finansiella stabilitetsrapport som det har stått en del om i tidningarna, varför viss information redan är känd. Det som konstateras i rapporten är att en marknadsvärdering av tillgångarna i form av statsobligationer i det europeiska banksystemet skulle medföra en nedskrivning med uppemot

något mer än Sveriges BNP. Enbart en nedskrivning av de grekiska statsobligationerna som europeiska banker äger medför en nedskrivning som motsvarar flera procentenheter i *tier 1-capital*, dvs eget kärnkäpital, i bankerna. Detta skulle göra det ytterst svårt för de banker som påverkas att finansiera sig på marknaden.

IMF gör bedömningen att det krävs en återkapitalisering på ungefär 200 miljarder euro. Det är naturligtvis ett enormt belopp och det skulle ställa politiker inför ett väldigt ansvarstagande gentemot sina väljare. Det handlar om att regeringar i en del länder måste skicka in skattebetalarnas pengar i andra länders banker. Det är klart att det är kontroversiellt bland allmänheten. Sammanhållningsargumentet, att man hjälper sig själv genom att hjälpa andra, är svårare att hävda om man ska övertyga tyskarna att de ska rekapitalisera italienska eller grekiska banker. Tyskar kommer att känna att det finns en stor risk för att deras sparsamhet omsätts i slöseri eller t o m kanske ännu värre saker i andra länder med andra strukturer. Förtroendet olika nationer och medborgare emellan är helt enkelt inte så stort att detta enkelt låter sig göras.

200 miljarder euro är ungefär det belopp som EFSF och EU tillsammans tillfört i Grekland. Beloppet i sig är alltså inte omöjligt. Ändå är sådana insatser svåra att göra eftersom många länder skulle få en förhöjd skuldkvot, några skulle förmodligen förlora sin *triple-A-rating* och förmodligen skulle de politiska reaktionerna inte låta vänta på sig.

Frågan är alltså om centralbanker och regeringar runtom i Europa är beredda att agera med tillräcklig kraft. Det är osäkerheten kring svaret på denna fråga som utgör grunden för den förhöjda risknivån i våra bedömningar och prognoser. Basscenariot måste vara att

centralbanker och finansdepartement gör vad de ska. Då kan vi förmodligen ta oss ur den här krisen löpande bl a med hjälp av god efterfrågan i Asien. Dessutom kommer troligen de amerikanska och latinamerikanska ekonomierna att återhämta sig och då kan världsekonomin tuffa på. Men vi kommer att vara i en period med en mycket förhöjd risk. Riskerna är så breda att om vi får en olycka är det en betydande risk för att den följs av ytterligare bakslag på grund av det spända läget.

Det är uppenbart att Sverige inte står opåverkat i nuvarande situation. Vi kan inte säkra Sverige från den förhöjda risken och inbromsningen i omvärlden, utan vi kommer att påverkas. Det beror på flera saker. En uppenbar faktor är att vi har fyra stora banker och en banksektor som utgör en av Europas största sett som andel av BNP. Banksektorn är inte heller försörjd med hushållens inlåning, utan är marknadsberoende. Så är det inte i många andra länder. Där ligger bankerna på 50–60 procents inlåningsförsörjning av kapital. Svenska banker är dessutom beroende av utländsk finansiering och tyngden ligger på dollar- och euromarknaden. Detta

är en strukturell osäkerhet i svensk ekonomi som kan bli till ett besvärligt läge. Denna risk, i detta känsliga läge, tillsammans med turbulens på børsen gör tillsammans med den internationella oron, och då främst Grekland, att vi får en viss dämpning av tillväxten.

Finansdepartementet reviderar ner tillväxtprognosen i budgetpropositionen. Det bör understrykas att det är ovanligt svårt att göra prognoser utifrån ekonomiska fundamenta i ett läge som detta. Konsumtionen revideras inte ner därför att disponibelinkomsterna i Sverige har rasat eller därför att inbromsningen på arbetsmarknaden har gjort att antalet arbetade timmar har minskat. I huvudsak är det i stället en bred ekonomisk reaktion på ökad osäkerhet. Redan vid utgången av andra kvartalet fanns en viss nedgång. Det vi såg i snabbdata under sommaren tycks ha förstärkt tecken på inbromsning, bland annat statistik från detaljhandelsföretag ger en indikation om att hushållen är försiktiga.

Att hushållen nu är mer försiktiga beror på en kombination av faktorer, bl a situationen i Grekland, oro på børsen, osäkerhet på bostadsmarknaden,

Tabell 1
BP 12 prognos (VÅP
11 inom parantes)

	2011	2012	2013	2014	2015
BNP	4,1 (4,6)	1,3 (3,8)	3,5 (3,6)	3,9 (2,8)	3,7 (2,7)
Produktivitet i näringslivet ¹	3,3 (2,8)	1,1 (2,4)	2,9 (1,9)	2,1 (1,6)	1,6 (2,0)
Timmar ¹	1,5 (1,9)	0,2 (2,0)	0,9 (1,8)	2,0 (1,3)	1,9 (0,6)
Sysselsättning ²	2,2 (2,5)	0,0 (1,4)	0,4 (1,3)	1,6 (1,1)	1,8 (0,6)
Arbetslöshet ³	7,5 (7,3)	7,8 (6,6)	7,7 (5,8)	6,6 (5,2)	5,5 (4,9)
Löner ⁴	2,7 (2,6)	2,9 (3,2)	3,1 (3,4)	3,3 (3,5)	3,3 (3,5)
KPI ⁵	3,0 (2,5)	1,2 (2,0)	1,8 (2,8)	2,6 (2,7)	2,5 (2,4)
KPIF ⁵	1,4 (1,1)	0,9 (1,2)	1,4 (1,9)	1,7 (2,1)	1,8 (2,1)
TCW-index ⁶	124 (119)	122 (120)	120 (121)	121 (121)	121 (121)
Reporänta ⁶	2,00 (2,25)	1,50 (3,25)	2,00 (3,75)	3,00 (3,75)	3,50 (3,75)
BNP-gap ⁷	-2,2 (-1,9)	-3,6 (-0,7)	-2,9 (-0,1)	-1,6 (0,1)	-0,9 (0,0)

Källa: Finansdepartementet.

Ann: ¹Kalenderkorrigerad ²15–74 år ³Andel av arbetskraften 15–74 år ⁴Mätt enligt konjunkturlönestatistiken ⁵Årsgenomsnitt ⁶Slutkurs ⁷Skillnad mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

oro för stigande räntor och energipriser. I grund och botten talar dock fundamenta för att hushållen borde konsumera mer. I sin tur talar det för att hushållen borde komma tillbaka till en mer normal sparkvot och att vi då kan få en mer positiv utveckling i ekonomin. Men ändå verkar det orealistiskt att göra en sådan bedömning i det här läget. Därför har vi landat i en prognos som skrivas ned.

Svenska företag verkar följa samma mönster. Volvo gjorde ett starkt andra kvartal. Lastbilsförsäljningen ökade med 35 procent efter sommaren. De flesta svenska företag har i dag god lönsamhet, sund kostnadsstruktur och är verksamma i segment där vi kan räkna med en hyfsad tillväxt. Trots detta ser vi att investeringarna nu delvis dämpas. Det är naturligtvis en reaktion på ökad osäkerhet.

Mot bakgrund av detta gör vi också en justering av vår arbetsmarknadsbedömning. Hittills i år ser det ut som att vi ligger på en stark sysselsättnings-tillväxt. Augustiutfallet var på över 100 000 i ökningstakt. Arbetslösheten i Sverige låg på sex procent. Vi gör nu bedömningen att vi får en viss uppgång av arbetslösheten. Kom ihåg att vi under året 2009 talade om 300 000–400 000 i sysselsättningsfall och en arbetslöshet på tolv procent. Den här gången tror vi att vi med denna prognos kommer att landa några tiondelar upp. Sysselsättningen står och stampar i år och tar sedan fart när de ekonomiska grundläggande förhållandena, det vi bl a kallar fundamenta, blir styrande för utvecklingen. Då tar tillväxten också lite mer fart. Sedan kan naturligtvis mycket av detta ändras. Om vi får ett krisscenario får vi hantera situationen utifrån vad som faktiskt inträffar. De flesta av våra industriföretag exporterar varor som innehåller kreditkomponenter. Det är uppenbart att det som hände

hösten 2008, när vi fick en järnstång rätt in i kredithjulet som stoppade aktiviteterna, kan inträffa igen om vi får tilltagande oro i Europa. Vi kan inte ha prognoser för olyckor som basscenarier i ekonomisk politik. Antingen stabiliseras läget och ekonomin rullar på, eller också får vi hantera en olycka – och det gör vi bäst när vi ser den och hur den utvecklas.

Därmed är det ett väldigt speciellt beslutsläge i finanspolitiken. Vi måste agera för att möta inbromsningen, men det är ännu viktigare att vi sparar resurser för att kunna agera kraftfullt om någonting riktigt besvärligt inträffar. I normalläget ska marknadsmekanismer som räntor och växelkurser samt penningpolitiken vara tillräckliga för att i huvudsak kunna stabilisera ekonomin. Finanspolitiken bör vara det instrument som kan sättas in om det blir någonting som verkligen avviker. Det är det som gör att vi agerar försiktigt för att ändå ha kraft att ta i mer om det behövs.

I budgetpropositionen har prognoserna för det finansiella sparandet i den offentliga sektorn justerats ner. Regeringen har därför valt att inte föreslå breda skattelättnader som t ex jobbskatteavdrag eller sänkt skatt för pensionärer. Politiska kommentatorer vill göra det här till ett politiskt taktiserande – att regeringen var tvingad av den ena eller den andra situationen i riksdagen. En annan tolkning är att finansdepartementet har skrivat ned tillväxtprognosen och det finansiella sparandet i de offentliga finanserna därmed ligger ungefär 60 miljarder kr lägre än vad vi tidigare trodde. Den tolkningen skulle ge vid handen att om vi vill genomföra stora breda skattesänkningar måste vi vara beredda att gå till underskott. Då måste vi, i ett läge med en procents tillväxt och en sysselsättning som står still, vara beredda att göra stora skattesänkningar som skulle medföra betydande

Tabell 2
Offentliga finanser
BP 12 (VÅP 11 inom
parantes)

Finansiellt sparande, procent av BNP	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Staten	-0,6	-0,1	0,0	0,9	2,1	3,3
Ålderspensionssystemet	0,2	0,5	0,2	0,0	0,1	0,2
Kommunala sektorn	0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2
Offentliga sektorn	-0,2 (-0,3)	0,1 (0,3)	0,0 (1,8)	0,7 (2,8)	2,1 (3,6)	3,3 (4,4)

Källa: Finansdepartementet.

underskott. Det tror jag inte hade varit en ansvarsfull ekonomisk politik.

När vi vill göra breda skattesänkningar, som jobbskatteavdrag, höjd brytpunkt och sänkt skatt för pensionärer handlar det om någonstans runt 20–25 miljarder kr. Därtill måste det finnas en utgiftskomponent i varje budget. Det gör att regeringen måste räkna med att ha 30–40 miljarder kr i kassakistan när vi startar en budgetprocess som ska resultera i breda skattesänkningar. Det har vi inte 2012. Att nu genomdriva en skattesänkning skulle alltså leda till att vi hamnar i ett betydande underskott i en situation som är mycket osäker. Det är skillnaden mot när vi gjorde liknande åtgärder under hösten 2008. Då genomförde regeringen jobbskatteavdrag, vi sänkte arbetsgivaravgiften och bolagsskatten och vi lade ut breda utgiftsökningar – ungefär lika mycket som nu – på bl a infrastruktur och arbetsmarknadspolitik. Men enligt prognosen i budgetpropositionen hade vi ändå kvar en procent i överskott, vi hade en säkerhetsmarginal. Det gjorde att när Lehman Brotherskraschen inträffade hade vi möjlighet att lägga fram ett flertal nya paket. Vi lade fram sammanlagt fyra paket utan att det för den sakens skull blev en osäkerhet om den ekonomiska politiken i Sverige.

Eftersom budgetbalansen är viktig är det rimligt att planera för att inte låna i ett läge som ser ut som detta. Är det då

farligt för Sverige att ha underskott om vi får en svagare tillväxt? Absolut inte. Vi har möjligheter att låta automatiska stabilisatorer verka och vi kan se skatteintäkterna minska och utgifterna öka. I ett allvarligare ekonomiskt läge kan vi ha underskott på en eller två procent för att göra ordentliga satsningar på arbetsmarknadspolitik, infrastruktur, skattelättnader eller vad man nu önskar sig. Det kan vi göra och ändå hålla underskott som förmodligen är de lägsta i Europa.

Vad gör då en ansvarsfull och försiktig regering? Till att börja med har vi en omfattning på åtgärderna som är måttlig. Vi har lagt reformförslag på cirka 15 miljarder kr i den här budgeten. Vi prioriterar att stimulera inhemsk efterfrågan, göra varaktiga åtgärder för tillväxten och förstärka sammanhållningen. Vi gör en infrastruktursatsning och ett arbetsmarknadspaket på sju miljarder kr. Det är alltså ungefär halva budgetutrymmet. De samlade åtgärderna framgår av tabell 3.

Infrastrukturpaketet är inriktat på att underlätta pendlande till storstäderna, på vintersäkring och på säkra godstransporter via insatser framför allt mot flaskhalsar i järnvägsnätet. Vi drar upp infrastrukturinvesteringarna på underhållssidan vilket förmodligen har lite bättre stimulanseffekt på inhemsk efterfrågan och definitivt möter ett tydligt behov.

Tabell 3
Åtgärder i BP12

Effekt på finansiellt sparande (mdkr)	2012	2013	2014	2015
1. Åtgärder för att möta inbromsningen				
Infrastruktursatsning	3,55	2,25		
Arbetsmarknadspaket	3,54	2,16	1,08	0,42
2. Åtgärder för varaktigt högre tillväxt och sysselsättning				
Sänkt moms på restaurang- och cateringtjänster	5,40	4,10	4,40	4,60
Skatteåtgärder för företagande och sparande	-1,11	3,48	2,93	2,52
Innovation, företagande och konkurrens	0,05	0,03	0,03	0,03
Åtgärdsprogram för utbildningssystemet	0,24	0,74	1,18	1,31
Reformer för minskat beroende av ekonomiskt bistånd m.m.		0,15	0,30	0,30
Hållbar tillväxt i alla delar av Sverige	0,38	0,38	0,32	0,07
3. Åtgärder för att välfärden ska komma alla till del				
Sjukvård och omsorg	0,39	0,39	0,39	0,29
Värda sjukförsäkringen	1,17	1,47	1,17	0,79
Unga och barnfamiljer	0,54	0,52	0,52	0,52
Pensionärer	0,50	0,50	0,50	0,50
Migrationspolitik	0,85	1,70	1,70	1,70
Skattereduktion för gåvor till ideella organisationer	0,29	0,29	0,29	0,29
Övriga utgiftsreformer	3,83	1,50	1,86	1,64
Övriga inkomstreformer (skatter och försäljning av utsläppsrätter)	-1,05	-2,04	-2,23	-2,25
Summa reformer som inte påverkar finansiellt sparande	3,56	0,29	0,34	0,34
Försvagning av finansiellt sparande offentlig sektor	15,03	17,31	14,09	12,38

Källa: Finansdepartementet.

Budgetpropositionen innehåller också ett rätt stort arbetsmarknadspaket som framgår av tabell 4. Det är åtta miljarder ackumulerat över de här åren. Det är i den meningen den enskilt största posten. Jag har ingen övertro på arbetsmarknadspolitik, men åtgärderna är utformade så att de i huvudsak stimulerar inhemsk efterfrågan. Vi gör en hel del insatser, t ex praktikplatser, totalt handlar det om aktiva åtgärder för ungefär 20 000 personer. Om inte annat betyder detta att de får ett avbrott i sin arbetslöshetsperiod. Det blir några fler som får behålla en kontakt med arbetslivet. Några får kanske t o m en lättare väg in i arbetslivet och det är na-

turligtvis bra om vi lyckas med det. Men bara det faktum att vi håller människor i aktivitet och närmare arbetsmarknaden minskar risken för att de ska fastna i arbetslöshetsfällor.

På den långsiktiga sidan handlar det om att försöka vidta åtgärder för att varaktigt öka tillväxten. En del av detta är sänkt restaurang- och cateringmoms. Jag har noterat att Sveriges journalist- och ekonomkår redan har enats om att denna åtgärd har obefintlig effekt på sysselsättningen. Till och med en liten sysselsättningseffekt på 3 000 personer som vi har antagit anses nu vara för hög.

Låt mig då bara konstatera att detta

Tabell 4
Arbetsmarknads-
politiskt paket

Årsplatser	2012	2013	2014	2015
<i>Strukturella reformer</i>				
Insatser för dem som riskerar långtids- arbetslöshet	2 200	2 600	1 600	900
Förbättra försäkrades tillträde till JUG	1 900	1 600	1 400	1 400
<i>Tillfälliga förstärkningar</i>				
Nystartsjobb för äldre	500	1 100	0	0
Förlängning av förstärkt särsk. anställnings- stöd	0	3 000	500	0
A-utbildning fas 3	1 000	0	0	0
Höjt handledarstöd i särsk. anställnings- stöd i fas 3	1 400	1 400	200	0
Praktikplatser	4 300	450	0	0
A-utbildning	1 150	100	0	0
Fortsatt folkhögskolesatsning	1 000	1 000	0	0
Yrkesvux	5 000	1 000	0	0
Yrkeshögskolan	1 000	500	0	0
	19 450	12 750	3 700	2 300

Källa: Finansdepartementet.

är en sänkning av priserna i ekonomin i kristider. Det blir lite lägre inflations-
tryck, det blir lite högre disponibel-
inkomster och lite större efterfrågan i
ekonomin. Rimligen kan man anta att
det ger en stimulansseffekt. Låt mig vi-
dare påpeka att Sverige är ett land som
har bland världens högsta skatter. Vi vet
att skatter har snedvridande effekter på
sambällsekonomin. Vi vet att de rimli-
gen har störst snedvridande effekter på
inhemsk, arbetskraftsintensiv tjänste-
produktion som kan ersättas med eget
arbete eller med att den migrerar över
till svart sektor. Vi vet att restaurang-
branschen är en av de sektorer där det
finns ett större inslag av svart ekonomi.

Vad vi nu gör för att säkra att moms-
sänkningen ska få resultat är att reger-
ingen lägger ut tre myndighetsuppdrag
samtidigt med åtgärden. Konjunkturin-
stitutet ska bevaka prisutvecklingen till-
sammans med Statistiska centralbyrån.
Detta ska göras löpande så att vi snabbt

får avrapportering om vad som sker på
prissidan i början av året. De får också
ett uppdrag att följa upp sysselsätt-
ningssiffrorna. Skatteverket får ett sär-
skilt uppdrag att följa upp att den svarta
sektorn nu pressas tillbaka. Ett särskilt
anslag under nästa år i deras reglerings-
brev säkrar att vi nu sätter mer tryck
på att svart ska bli vitt. Vi ger också ett
uppdrag till Konkurrensverket att titta
på hur detta påverkar regelbördan.

På kapital- och företagssidan blir
det också lättnader framför allt via
sänkt expertskatt och införandet av
investeringssparkonto. Dessutom fort-
sätter vi med långsiktiga återgårdar i
utbildningen. Det handlar om lärarnas
status och karriärvägar och därmed nya
lönemöjligheter både för mer akade-
miskt utbildade lärare och lärare som är
särskilt kvalificerade.

Vi gör också en reform av social-
bidraget. I dagsläget har vi en hundra-
procentig avtrappning av socialbidrag.

Det gör försörjningsstödet till en fattigdomsfälla för många människor. Många hamnar av olika skäl i tillfälliga svårigheter och behöver stöd, men efter en tid visar det sig att stödet har övergått i ett beroende som är svårt att bryta eftersom det praktiskt taget inte lönar sig att återgå till arbete. Vi har t ex den sitsen för många av de invandrare som kommer hit. För en familj med två barn där den ena föräldern ska gå in på arbetsmarknaden måste lönenivån upp till 24 000–25 000 kr i månaden innan det över huvud taget lönar sig att börja arbeta.

Nu tar vi helt bort avtrappningen i etableringsstöden så att de som kommer hit som invandrare får en möjlighet att nästan omedelbart ha en stark drivkraft att börja arbeta. För dem som av andra skäl har hamnat i försörjningsstöd tittar vi på olika modeller. En tanke skulle kunna vara att man får behålla 25 procent av en förvärvsinkomst.

Detta för mig över till nästa punkt. Det är klart att arbetslinjen är kärnan i sammanhållning. Det är bara ett samhälle som ligger nära full sysselsättning som kan hålla ihop välfärd och inkomstfördelning. Om man inser detta ser man därmed också att det oundgängligen finns ett dilemma med all välfärdspolitik; vi vill omfördela till dem som behöver det mest, men vi vill inte underminera drivkraften att vara på arbetsmarknaden. Då är det klart att man står inför en del svåra val.

Vi har den här gången gått igenom ett mycket stort antal olika transfereeringssystem och försökt rangordna dem utifrån tröskel-, marginal- och fördelningseffekter. I det arbetet har vi landat i att det är två fördelningsåtgärder som framstår som bättre än andra. Dels höjer vi barndelen i bostadsbidraget som inte är inkomstrelaterad utan fast per barn, dels gör vi en förstärkning i bostadstillägget för pensionärer. Vi vet att detta

i huvudsak är till för dem som har en lägre pension och ingen annan inkomst, så där spelar ekonomiska incitament och drivkrafter egentligen inte någon relevant roll.

Jag har nu presenterat huvuddraget i hur vi ser på det ekonomiska läget och vilket politik vi avser att bedriva. Det är ett svårt ekonomiskt läge att hantera eftersom det råder en genuin osäkerhet. Vi väljer att agera försiktigt, att göra en del stimulanser och att säkra en långsiktig tillväxt just för att ha kraft och resurser nog att i ett senare skede, om något mer besvärligt inträffar, kunna hantera detta på ett effektivt sätt.

Pehr Wissén

Då tackar vi Anders Borg. Nu har Per Krusell, professor i nationalekonomi på Institutet för internationell ekonomi vid Stockholms universitet, lovat att kommentera detta.

Per Krusell

Tack för inbjudan! Det är alltid kul att vara tillbaka på Handels. Jag pluggade här för länge sedan. Så det är spännande, och framför allt intressant, som Anders sade, att kommentera politik i dagens läge. Jag ska nu med ganska breda penseldrag gå igenom en del poänger som jag tycker är viktiga i sammanhanget.

Bakgrunden till årets budgetproposition är förstås det internationella läget. Det är lockande att stå och prata om detta både länge och väl och spekulera i vad man tycker vore bra lösningar. Men jag tänker inte göra det, utan jag vill bara peka på några viktiga saker.

Den internationella lågkonjunktur som startade för några år sedan försvann i viss mån, men den är nu tillbaka. Det finns åtminstone tecken på att den kan komma tillbaka med full kraft. Det som är nytt nu är att delvis på grund av de stimulanser och räddningsaktioner som används, men även av andra skäl, står ett

antal utpekade länder i statsbudgetkriser – dock inte Sverige för ögonblicket.

Jag vill trycka på att det, precis som Anders säger, finns en ganska stark pessimism och framför allt en enorm osäkerhet om vad som kommer att hända. Jag ska återkomma till det. För Sveriges del finns det betydande risker. Om man ska tala om dessa risker är det först och främst på samma sätt som det var 2008, skulle jag vilja säga, nämligen en risk för att exportefterfrågan kollapsar på grund av problem i andra länder i Europa. Detta är jätteviktigt för Sverige. USA är också viktigt. I en ny lågkonjunktur kan man vänta sig att vi får en stor nedgång i efterfrågan på våra varor. Sverige är väldigt exportberoende så detta är ett stort problem.

Man kan även tänka sig att vår valuta kommer att appreciera om euron och dollarn faller, av naturliga skäl. Det finns möjligen också andra problem. Jag tror att man ska ha detta i åtanke när man tänker på den speciellt svenska situationen.

Jag ska inte säga så mycket mer om den internationella konjunkturen. Jag såg Anders presentation redan tidigare och jag tycker att ni har fått en bra bakgrund. Men jag vill trycka på en sak: Vi vet inte! Det finns ingen kristallkula. Folk kanske tittar i sina olika kristallkullor och säger olika saker. Men jag tror att vi måste vara medvetna om att vi inte vet vad som kommer att hända. Det kan gå åt skogen och det kan gå åt skogen länge. Men det kan också bli ganska bra ganska snabbt.

En speciell faktor nu är den politiska osäkerheten. I många lågkonjunkturer kan man hitta skäl till att det går dåligt som inte är av politisk natur. I tillräckligt stor utsträckning tror jag nu att det handlar om att vi väntar på politiska beslut. Vi väntar på att se om något land i Europa ska räddas eller delvis räddas och i så fall av vem eller av vilka länder.

Hur kommer de att räddas? Och vem kommer att betala? Vi har liknande frågetecken kring USA. Det var uppenbart när man i förhandlandet om sin egen budgetsituation till slut kom överens. Vi vet fortfarande inte vad som kommer att hända i USA.

Denna osäkerhet är ovanlig såttillvida att det känns som att konjunkturläget är drivet av frånvaron av politiker som sätter ned foten. Jag tycker att det är olyckligt att det är så. Men jag tror inte att Sverige kan lösa situationen, utan vi får ta läget som det är.

Jag vill påpeka att i fallet med skuldproblematiken har vi speciellt negativa effekter på de finansiella marknaderna, för det leder till spekulation. Kommer Greklands statspapper att skrivas ned? I så fall med hur mycket? Om man har olika åsikter om det här går man in i olika positioner. Spekulation är egentligen bara förnamnet. Det här är en jätteotrevlig aspekt av politisk osäkerhet. Det finns också uppenbara incitamentsproblem om man räddar för många slarviga investerare. Man måste tänka på det samtidigt. Detta är viktiga faktorer. Men kom håg att det är ett politiskt problem i stor utsträckning!

Vad kan vi då göra i Sverige? Min tolkning av budgetpropositionen är, med vissa reservationer, i stort sett ”vänta och se”. Man har ett huvudscenario och man har ett alternativt skräckscenario eller ett betydligt mer pessimistiskt scenario. Om man visste vad som skulle hända skulle man lättare kunna räkna ut vad man skulle göra.

Låt mig påpeka att ordet budget kommer från ryska. Jag läste ryska när jag låg i lumpen. Det ryska ordet budget betyder blir. Faktum är att det borde heta något annat – plan eller någonting sådant. Vi vet ju inte vad som kommer att hända. Min tolkning är att propositionen säger ungefär att vi inte planerar några enormt starka finanspolitiska

stimulanser just nu, för vi bygger mest på huvudscenariot. Men om det går illa, och går illa under en längre tid, kommer stimulanser att användas. Det står inte på det sättet, men det är faktiskt så jag läser budgeten. I stället för en budget med ett huvudscenario skulle man egentligen vilja ha lite mer som är synligt och tydligt. Ni förstår nog vad jag menar. Det finns så många saker mellan raderna som man måste läsa ut. Det kanske inte alltid är så lätt att säga det, men så tolkar jag budgeten.

Jag tycker att detta sammanfattningsvis är en bra strategi. En fråga handlar om finanspolitikens roll i allmänhet. Hur mycket ska den användas för att dämpa lågkonjunkturen? Jag tror att den traditionellt sett inte har varit så viktig. Jag tror också att detta är ganska rimligt. Det finns inbyggda stabilisatorer som har att göra med att skattetrycket sänks när statens skatteinbetalningar blir lägre, när BNP faller och man har konstanta skattesatser. Det blir fler utbetalningar från staten i form av välfärdscheckar, som man kallar det i USA. Finanspolitiken har i viss mån den rollen.

Men sedan finns också penningpolitiken. I Sverige ser det ut så att räntan ligger på 2 procent. Vi har en väldigt annorlunda situation än den i USA, där man i princip är nere på noll. Räntan kan fortfarande falla. Riksbanken kan besluta att sänka räntan. Jag tycker att det är viktigt att komma ihåg det. Riksbanken har även, precis på samma sätt som den amerikanska centralbanken, använt kvantitativa instrument som man skulle kunna fundera på.

Jag skulle vilja lägga till något om finanspolitiska stimulanser. Jag tror att det är därför den traditionella konjunkturbekämpningen inte så mycket förlitar sig till finanspolitik som går upp och ned, utan mer till penningpolitiken. De finanspolitiska instrumen-

ten är svåra att hantera. Jag vill därför prata om finanspolitiska stimulanser ett ögonblick.

Det finns en huvudfråga, som var en jättestor fråga i debatten i USA. Vad är den s k multiplikatorn om man stimulerar med 1 dollar? Skälet till debatten i USA var att USAs dåvarande penningpolitik hade det lite svårare eftersom räntan redan låg i princip på noll. Då var det uppenbart att man kunde använda finanspolitik som ett nytt instrument. Multiplikatorn handlar alltså om vad som händer med BNP och sysselsättning – men främst BNP – om man ökar transfereringarna med 1 dollar eller om man ökar något slags offentlig utgift med 1 dollar. Hur mycket går BNP då upp?

Detta är ett stort diskussionsämne – både en praktisk diskussion och en forskningsdiskussion. Forskare som höll på med detta ämne gick tillbaka, reviderade och försökte estimerar sina multiplikatorer. Det finns en mängd estimat i litteraturen. Jag skulle vilja sammanfatta det med att de flesta multiplikatorer egentligen inte är så höga. Men det finns ett undantag och en ny idé för detta, nämligen att de faktiskt är höga om man tittar speciellt på perioder av djupa lågkonjunkturer då också räntan ligger nära noll. Då kan stimulanser fungera mycket väl i en kris. Om man ligger med en bindande räntepolitik som inte kan tas längre ned när det gäller räntan kan faktiskt finanspolitiska stimulanser ha större effekt. Detta är en preliminär slutsats från detta aktiva forskningsområde.

När det gäller riktade transfereringar är det helt uppenbart att om vi befinner oss i en situation där hushåll och företag verkligen har kreditproblem och skulle vilja låna mer för att spendera, men inte kan göra det, kan transfereringar för dessa grupper vara effektiva när det gäller att höja kon-

sumtionen och investeringarna. Jag tror inte riktigt att vi befinner oss i den situationen i dag. Men vi kan komma att göra det. Jag känner att samma sak gäller speciellt vid nollränta när finansmultiplikatorn är hög. Vi har inte nollränta. Det kan komma att bli väldigt effektivt att använda finanspolitiska stimulanser, men jag tror inte att det är det just nu.

Historiskt sett har man sagt om finanspolitik att om man ska hitta på projekt så gäller det att projekten är bra. Keynes hade någon bild och en metafor – att det kan vara bra att gräva diken. Men jag tror inte så mycket på det. Jag läste kostnads- och intäktsanalys här på Handels och jag tycker fortfarande inte att den där bilden gäller i så stor utsträckning. Det gäller att hitta bra projekt. Det tror jag att de flesta håller med om. Men vad som också är centralt när det gäller bra projekt är att de kanske inte är så snabba att starta upp. Man kan inte bara plötsligt bestämma sig för att nu ska vi spendera på SJ – och så gör man det. Det tar lång tid. Det ska planeras och det gäller att hitta de problem som SJ i så fall har.

För att gå vidare när det gäller bra projekt: Har man i budgetpropositionen hittat bra projekt i den mån man har projekt? Infrastrukturinvesteringarna i propositionen handlar, som Anders sade, i stor utsträckning om järnvägen: SJ och Banverket. Jag skulle vilja säga att det här är utmärkta projekt. Jag tyckte själv att det här var viktigt redan för drygt ett år sedan. Då fanns det ingen fokus på det och jag tycker att det borde ha kommit tidigare. Jag råkar vara pendlare mellan Uppsala och Stockholm. Det är nästan så att man måste uppleva det för att förstå hur fruktansvärt illa järnvägsnätet verkligen fungerar. Jag reser också ganska mycket långväga med SJ – ned till Göteborg osv. Det är uppenbart att järnvägssystemet är riktigt skralt.

Jag borde kanske ha varit mer ambitiös i mitt arbete som kommentator. Jag borde kanske ha bett SJ om deras budget och läst deras årsredovisning. Min gissning är att behoven är större hos SJ än vad regeringen föreslår. Men det är alltså en gissning. Om jag skulle säga något kan jag säga att det är för sent och det är för lite. Men det finns ett stort konfidensintervall, för jag har inte studerat det hela i detalj.

När det gäller restaurangmomsen, som Anders tog upp, håller jag med om en hel del. Det är viktiga grupper det här handlar om. Det handlar om ungdomar och vi vet att arbetslösheten är hög bland ungdomar och att den tenderar att gå upp snabbare för dem. Om vi tittar på kurvorna i budgetpropositionen är det ganska uppenbart. Även utrikes födda ingår kanske i den här gruppen, men jag är ändå osäker på om detta är rätt sorts jobb. Jag förstår att restaurangnäringen och cateringnäringen har ett inslag av svarta jobb och det tycker jag är bra att komma åt. Men varför inte något annat liknande? Varför inte detaljhandeln mer allmänt? Jag tycker att detta ändå känns som ett skott från höften och jag måste nog sälla mig till kritikerna även om jag håller med om de kommentarer som Anders gör. Jag kommer inte att kommentera alla utgiftsposter, men sammanfattningsvis känner jag mig inte helt övertygad. Det känns som om det är lite snabbt skjutet.

Jag har en fråga till Anders. Det är just sådant som man inte pratar om i budgeten. Här kommer vi tillbaka till vad jag menar med att det hela skrivs som en budget och inte som olika möjligheter. Men saker tar ändå tid att starta upp. Finns det en sådan planering? Det gäller att hitta bra projekt kanske om ett år när det möjligen blir så att ett av de binära utfallen är riktigt tungt för ekonomin. Vad gör man då? Vad satsar man på?

Anders Borg

Eventuella ytterligare stimulansåtgärder får vi återkomma till den dag det blir aktuellt.

Per Krusell

Jag vill bara peka på det här. Det är lite svårt för mig att bedöma huruvida den här typen av planering finns. Det är jätteviktigt.

En annan sak är en helt annan utgångspunkt. Det finns ändå skäl att föregripa en möjlig lågkonjunktur. Det jag visar här kommer från Konjunkturinstitutet. Till exempel vill man ha aningen större stimulans, men framför allt tidigarelägga stimulansen till 2012, kanske med det dubbla beloppet. Om man är rädd att det verkligen är så att arbetslösheten blir vad som kallas för sklerotisk – att den biter sig fast vid höga nivåer och att det blir svårt att komma ned senare – kanske man redan i dag måste se till att undvika att den är så hög som den är.

Det här är någonting som går tillbaka på en erfarenhet från 1970-talet, då många europeiska länder, t ex Spanien, hamnade i en arbetslöshet som hade gått upp enormt mycket och sedan inte gick ned på lång tid. Det gäller också Sverige lite grann, men Sverige är inte ett typiskt land just när det gäller detta.

Är vi i samma situation som vi var i på 1970-talet och oroar man sig för det? Funderar man på huruvida man vill tidigarelägga stimulanser eller inte? Svaret på frågan beror lite grann på hur man svarar på detta. Då måste man prata om arbetsmarknaden. Som Anders sade har det utretts. Jag har följt Långtidsutredningen. Jag tycker att den kom med ett antal bra idéer. En kan vara att det finns problem med inträde på arbetsmarknaden för vissa grupper.

Ett annat problem handlar om att det känns som att lönemekanismerna fortfarande inte är helt fungerande.

Minimilöner verkar finnas för vissa grupper. Man skulle kunna tänka sig att om lönerna tilläts falla i vissa grupper skulle det kunna bli en ganska markant minskad arbetslöshet i de grupperna.

Sammanfattningsvis: Det som Långtidsutredningen och tidigare utredningar trycker på är att de saker som görs i budgeten i princip är bra ingrepp. Jag tycker att därvidlag är de här satsningarna sådana man kan göra.

Det är viktigt med en flexibel arbetsmarknad. Ett av huvudskälen till att det gick så illa med arbetslösheten att den bet sig fast på 1970-talet är att arbetsmarknaden i Europa inte var speciellt flexibel. Det handlar om att lönerna ska kunna vara frirörliga. Vi har kommit en bit på vägen men är inte helt framme. Det ska vara lätt att flytta till jobben. Det ger flexibilitet. Jag tror att flyttskatten där man realiserar en vinst fortfarande kan vara ett problem. Ett stort antal pendlar till jobbet – jag kommer tillbaka till det. Infrastrukturen måste vara bra för att människor ska kunna bo på ett ställe och arbeta på ett annat.

Över huvud taget är arbetsmarknaden mer flexibel nu. De strukturproblem som fanns på 1970-talet, t ex att man ställde om väldigt mycket till IT, ser jag inte riktigt längre. Jag håller inte med KI utan mer med budgetpropositionen: Jag tror att det är bättre att vänta än att stimulera.

Men jag håller inte med om allt. Det finns långsiktiga frågor här som tenderar att komma bort, speciellt när man har haft en lågkonjunktur och man är rädd för en djup lågkonjunktur. När man läser tidningar känns det ofta som att det är konsumtionen som skapar jobben. Det är förstas sant i en tid med lågt resursutnyttjande. Men på lång sikt handlar det om att tillväxt kommer sig av våra kunskaper, vårt kapital, inklusive infrastruktur och våra väl fungerande

erande institutioner. Jag tror att man måste värna om detta. Man måste värna om utbildning och man måste värna om kapitalbildning. Det är det som utgör vår konkurrenskraft på sikt. Jag tycker att budgeten är lite trevande här.

Jag håller helt med vad gäller matte. Studierna visar att matematikkunskaperna inte är vad de borde vara. Jag har själv vänner som jobbar på KTH som beskriver att de är tvungna att sänka nivån på de första mattekurserna därför att de som har gått ut gymnasiet inte kan lika mycket matte som man kunde tidigare. Det är tråkigt att den typen av kapital har hamnat på en lägre nivå än för 30 år sedan, men det verkar vara ett faktum. Det kan hända att gymnasieeleverna har lärt sig något annat i stället; vi får hoppas på det.

Jag känner att det är bra att man försöker hjälpa lärarna att få upp sin matte, men jag tror att det finns ett större problem. Jag tror att man måste ta itu med det med en bredare översyn. Man kan inte göra allt varje år, men detta skulle jag verkligen vilja. Här spelar staten en mycket viktig roll. Utbildningsväsendet är ändå framför allt en statlig verksamhet. Det finns privata inslag, men här får man inte glömma sitt ansvar. Det är risk att man gör det, att man diskuterar konjunkturer för mycket.

En annan långsiktig fråga är Anders favoritämne – låg statsskuld. Låt mig prata kort om det. Varför är det bra? Det är förstas bra att man har låga räntekostnader; det är uppenbart. Det är schysst mot kommande generationer. Det som kunde fångas upp i Anders presentation är att det just nu spekuleras väldigt mycket kring att vissa länder inte kan betala sin statsskuld. Man vill inte hamna där, för då kan det bli väldigt dyrt att finansiera sin verksamhet.

Hur hög är en för hög skuld? Vågar man ställa den frågan? Är det 50 procent av BNP, eller 100 procent eller 200?

Sverige ligger i dag närmare 35 procent, vilket är väldigt lågt i europeisk jämförelse. Grekland ligger mittemellan 100 och 200. Hur kan man svara på den frågan? Om man tänker på en individ kan man säga att 100 motsvarar ens årsinkomst. Det är inte en stor skuld – inte på individnivå med tanke på ens huslån eller andra skulder. Man kan tycka att det inte är så farligt, men det är inte samma sak för en stat därför att det inte riktigt handlar om statens inkomster. Man måste samla in dem. Höjer man skatten för mycket kommer BNP att sjunka ganska mycket och det finns även andra problem.

Huvudfrågan är: Kan man höja skatten? Hur ska vi ställa oss till det? I Grekland, som Anders berättade om, går det inte riktigt på grund av fusk och för mycket informalitet. Skattebasen är låg, men det är svårt att höja skatterna och få in mer skattemedel. I USA och även i Grekland finns det även andra, politiska, skäl. Det är verkligen väldigt svårt i USA att diskutera möjligheten till högre skatter. Jag tycker att detta är olyckligt. Jag tycker att vi borde ha låga skatter; jag tycker att det är bra. Värnskatte gillar jag t ex inte alls. Jag tycker att den är mycket problematisk när det gäller incitament att skaffa sig en utbildning. Jag skulle gärna bli av med den. I samband med en budget är det viktigt att man kan höja skatterna. Kan man inte göra det av politiska skäl, och om man pratar för mycket om att höga skatter är fult, tror jag att man lite grann riskerar att säga av den gren man sitter på. Det gäller att kunna höja skatterna. Jag tror fortfarande att Italien, Spanien och Portugal faktiskt kan göra det. Grekland kan det inte. När det gäller USA vet jag inte därför att det är så polariserat.

För att komma tillbaka till det som Anders pratade om: Att kunna höja skatterna kan handla om att de viktiga

och stora politiska partierna kan hjälpas åt att komma överens om det, om det behövs. Min sammanfattande bild är att så är det i Sverige. Skulle vi hamna i en sådan situation går det att höja skatterna. Man får inte glömma det.

Min sammanfattande bild är att budgetsituationen egentligen inte är så farlig. Det är snarare en stark budgetsituation och egentligen en mycket liten risk för budgetproblem. Men jag tycker ändå att finanspolitiska stimulanser kan vänta. Det finns mer uppenbara medel för att bedriva konjunkturpolitik. Det är farligt att hamna i tron att det alltid är staten som ska skapa jobben. Det som skapar jobben är vår konkurrenskraft och de långsiktiga satsningarna. Men det tycker jag saknas lite i budgeten. Anslag för utbildningskapital och infrastruktur är bra. Jag tycker att man gör bra saker, men inte tillräckligt mycket. Det är min sammanfattning.

Anders Borg

Jag har egentligen inte så stor anledning att göra några omfattande kommentarer. Jag delar mycket av de bedömningar som redovisades. En reflexion som jag ska göra gäller finanspolitiken. Det kan vara en poäng att kontrastera Sverige och USA med varandra. Sverige har inte en internationell reservvaluta. Det har USA. Våra banker bygger på utländsk finansiering. Så är det inte i USA; de har egenfinansiering.

Det här gör att i USA har finanspolitiska stimulanser med stor sannolikhet en väldigt liten effekt på räntorna och en väldigt liten effekt på riskbedömningen. Den som är orolig för läget i världsekonomin kommer att söka sig till dollarn och man kommer att vara relativt säker på att om några banker kan få tillgång till dollar är det de amerikanska. Det är en grundskillnad mellan USA och Sverige. Vi måste ha styrka och kraft nog att kunna hantera svårigheter

även i det finansiella systemet på ett helt annat sätt.

Jag tycker att det här med multiplikator är väldigt intressant. I början av hösten tog jag fram Keynes klassiska *General Theory of Employment, Interest and Money*, som jag tror talar om multiplikatorer på tio. När vi skapar 20 000 platser i arbetsmarknadspolitik skulle det alltså ge ytterligare 200 000 i sysselsättningsökning. Det är det ingen som längre kan tro på. Christina Romer, som var chefsekonom i Vita huset, trodde att deras paket skulle göra att arbetslösheten i USA i praktiken inte skulle öka. Nu är arbetslösheten fastlåst på nio procent. Robert Barro har nyligen justerat beräkningarna för jämviktsarbetslöshet och menar att förmodligen kan det vara så att den faktiska arbetslösheten ligger rätt nära den amerikanska jämviktsarbetslösheten.

Två länder har intagit skilda uppfattningar i den internationella diskussionen om stabiliseringspolitiken, nämligen Tyskland och USA. Sverige har, precis som Finland, Danmark och Holland, stått för samma linje som Tyskland. Medan USA argumenterat för fler stimulanspaket, varnat för tidiga konsolideringsåtgärder och kritiserat länder med bytesbalansunderskott, har vi andra varnat för underskott, för överdriven tilltro till stabiliseringspolitik och framhållit att överkonsumtion och bristande konkurrenskraft gett bytesbalansunderskott. I Sverige och Tyskland har arbetslösheten gått ned väsentligt snabbare efter krisen jämfört med USA. I Sverige började den komma ner mot sex procent, i USA verkar den ha stannat på nio och i Tyskland har den minskat genom hela krisen.

Det tycks vara så att länder kan vidta stora stimulansåtgärder och ändå tvingas leva med en hög arbetslöshet men ha kvar skulderna efter krisen. Andra länder med större försiktighet

har säkrat systemen och har tagit sig igenom finanskrisen bättre. Det tror jag beror på att i ett läge av osäkerhet, där vi har en överskuldssättning i botten, så är riskerna med stimulanser stora, då hushållen tenderar att öka sitt sparande i stället för att konsumera. Vi vet från undersökningar att de svenska hushållen är mer försiktiga än hushåll i andra länder. Det gör förmodligen att vi bör vara mer robusta i politiken.

Kom ihåg vad Sverige är: Ett litet och exportberoende land som tillverkar högteknologiska produkter, säljer innovationer och producerar råvaror. Detta är bland de mest konjunktur känsliga sektorerna i ekonomin, inte minst därför att vi ofta har stora marknadsrörelser på råvarupriserna. Det tror jag talar för att vi ska ha en låg skuldsättning. Är man ett stabilt land med robust tillgång till utländskt kapital och inte så stora variationer behöver man kanske inte vara lika väl rustat för kriser som Sverige. Till det kommer att Sverige är ett land med höga välfärdsambitioner. Det gör att vi alltid kommer att vara ifrågasatta om vi skapar ordning.

Jag tycker att det finns mycket som talar för att vi i Sverige bör vara försiktiga. Vi bör ha låg skuldsättning. Sedan delar jag helt Per Krusells tolkning. Budgetpropositionen är en plan. Vi har redan efter finanskrisen börjat utvärdera och se över våra krisåtgärder. Vi har lagt ut på ett antal myndigheter att göra översyn, analyser och genomgångar för att så småningom skapa oss en bild av hur det ser ut. Vi har relativt väl arbetat genom vad som behöver och inte behöver göras, vad som kan och inte kan göras i olika situationer.

Det finns ett antal åtgärder vi skulle kunna vidta, som har en rätt stor effekt och som administrativt och politiskt är enkla att genomföra och sedan dra tillbaka. Det är uppenbara saker som att tillföra kommuner pengar med väldigt

kort varsel och låta det vara engångspengar. Arbetsmarknadspolitiken tror jag mycket på som en krisåtgärd. Den är inte speciellt populär bland väljarna, så därför är det lätt att skala ned den efter kriserna. Man kan också tänka sig en del tillfälliga skattelättnader som skulle kunna gå att genomföra.

Sedan delar jag verkligen Per Krusells bedömning av hur man ska tolka budgeten. Det är en planering för ett huvudscenario men med en uppenbar risk för ett annat scenario och sedan gäller det att hantera det.

Björn Jansson

Jag har en fråga om utvecklingen i Europa. Man får i svensk debatt ofta den bild som finansministern gav av Grekland med låg effektivitet och för låga skatteintäkter. Denna bild ges delvis även av en del andra sydeuropeiska länder. Detta tillsammans med att det också finns en fastighetsbubbla. Men det man inte ser så mycket i den svenska debatten, men väl i europeisk debatt, är att det dessutom och bakom detta finns en utveckling av en asymmetrisk chock, ungefär på det sättet att de nordeuropeiska länderna möter en ökad exportefterfrågan i BRIC länder som Indien och Kina, medan de sydeuropeiska länderna i stället möter en ökad konkurrens från bl a dessa länder på världsmarknaden för sina exportvaror.

Frågan är: I vilken utsträckning är det så? Vad får det för effekter för den ekonomiska politiken och utvecklingen i ekonomin i Sverige och i Europa samt för euron?

Bengt Karlöf

Inom finansketsarna tenderar man att säga om USA: De kommer alltid tillbaka. Det fixar sig alltid. Så säger man att vi ser en dollarkurs vid det här årets slut på 7 kr eller 7,50 och nästa år på 8 kr. Vad man sällan talar om är den enorma överflyttningen av välfärd och rikedom

till den sydöstra delen av världen. USA har en andel av BNP där konsumtionen svarar för bortåt 67 procent. Man talar om USAs underskott på 13,4 biljoner, 110 procent av BNP, men man talar väldigt lite om delstatliga underskott. Illinois, Wisconsin, Minnesota, Kalifornien etc är ju på konkursens brant. Inte heller talar man på countynivå där man säger upp arméer av lärare, brandmän och poliser.

Det långa talets korta fråga är egentligen att jag skulle vilja att ni lite grann utvecklade synen på USA. Där har man en apokalyptisk kollision politiskt sett. Hur kan det komma att påverka Sverige? Vi har mest talat om Europas skuld-kris, men om USA tenderar man, har jag märkt, att säga: Ja, ja, USA kommer alltid tillbaka. Jag tror personligen inte att det är riktigt så den här gången.

Jag skulle vilja ha en kommentar till det.

Michael Sohlman

Hur tolkar du det faktum att dina kolleger i Europa under en längre tid inte öppet har velat erkänna att detta är en soliditetsfråga och ett soliditetsproblem? Man har försökt lösa krisen genom ökad likviditet. Vad ligger bakom detta beteende?

Anders Borg

Låt mig börja med att konstatera att jag tror att det är korrekt att betrakta den ökade asiatiska tillväxten som en efterfrågechock för Nordeuropa. Vi trodde att det skulle bli en rätt svårartad utbudschock, och det har det säkert blivit inom ett antal områden, men det är också uppenbart att när kineserna får en bättre standard ökar deras vilja att konsumera bilar. Då vill de gärna ha en BMW och den ska helst vara tillverkad i Tyskland. Just statusen med att äga en BMW ligger delvis i att den är tysk, med allt vad det innebär i kvalitet och säker-

het. Det är uppenbart att för ett antal av våra svenska industriföretag utgör Kina en väl fungerande marknad som ger en stor efterfrågan i ekonomin. För andra är det naturligtvis en konflikt med att det är en utbudschock som ställer till det.

För att man ska förstå Europa och de politiska problemen med att hantera problemen på EU-nivå blir en liknelse med USA rätt tydliggörande. I USA finns det en grundläggande solidaritet mellan amerikanska delstater som gör att de känner att de har en gemensam upplåning och ett gemensamt ansvar, men inom ramen för att man har ett skattetryck som är väsentligt lägre och en omfördelning som är mindre. Betalningsviljan och solidariteten är inte så omfattande att amerikanska politiker skulle få gehör för en nordeuropeisk välfärdsstat i USA. Det tror jag är en omöjlighet. Transfereringarna går mellan alltför skilda människor för att det ska gå politiskt.

Det är en av svårigheterna för Europa. Vi har välfärdsstater i Nordeuropa och nu förväntas de ta på sig betalningsansvar för Sydeuropa i ett läge där man inte alls är säker på att en rekapitalisering av banker i Grekland eller i andra länder – av tyskar eller holländare – ens används på ett effektivt sätt.

Bankhanteringen kostade tre procent av BNP i Sverige under 1990-talskrisen och skattebetalarna fick tillbaka merparten av pengarna relativt snabbt. Bankkriser kan också kosta 50–60 procent av BNP, det gjorde det i Indonesien., Är man beredd att agera tuftt så kan man hantera situationen. Men det förutsätter att man rekapitaliserar med ägande och omstrukturerar bankerna rätt snabbt och får dem på fötter. Det är alldeles för osäkert om Tyskland är berett att göra det med Sydeuropa. Det är dessutom väldigt osäkert om Sydeuropa skulle vara berett att acceptera att

tyskarna gjorde det eftersom det finns kulturella och historiska förlopp som gör att det är en mycket komplicerad process. Idén att tyskarna skulle lämna ifrån sig pengar för att sydeuropéer skulle få använda dem som de vill tror jag inte riktigt går i linje med hur utsträckt betalningsviljan och solidariteten mellan europeiska länder är. Därför blir det här väldigt svårt att hantera.

Michaels fråga pekar på kärnan i detta: Varför har man inte gjort en rekapitalisering för att hantera solvens-

problemet? Jag tror att det är just därför att det förutsätter ett förtroende och en effektivitet i hanteringen, men på ömse sidor känner man en osäkerhet om huruvida den finns. Då får man en politisk spänning som skapar lite av långsamhet, handlingsförlamning eller hur man nu vill beskriva det.

Pehr Wissén

Tack! Det har varit ett spännande möte där vi har tagit upp spännande problem och det har varit bra föredrag.